

สรุปอภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาหาความสัมพันธ์ (descriptive correlation study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกของคณงานฟาร์มเลี้ยงไก่ ประชากรในการศึกษาคั้งนี้คือ คณงานที่ทำงานอยู่ในฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อ และไก่ไข่ ในจังหวัด เชียงใหม่ ซึ่งเป็นฟาร์มที่สมัครใจเข้ารับการตรวจ โดยผ่านเกณฑ์การประเมินและได้รับการรับรอง มาตรฐานจากกรมปศุสัตว์ ทำการเลือกฟาร์มเลี้ยงไก่แบบเจาะจง โดยเลือกฟาร์มที่อยู่ห่างจากอำเภอ เมือง จังหวัดเชียงใหม่ ไม่เกิน 60 กิโลเมตร คำนวนหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรของ Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 92 คน และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยที่มีคุณสมบัติคั้งนี้ อายุ 15 ปีขึ้นไป ทำงานในฟาร์มเลี้ยงไก่คั้งแต่ 1 เดือนขึ้นไป สามารถสื่อสารภาษาไทยได้และให้ ความสมัครใจในการเข้าร่วมการศึกษานี้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยแนวคำถามที่ผู้ศึกษา สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 3 ส่วน คือส่วนที่ 1 ข้อมูล ทั่วไป ส่วนที่ 2 ข้อมูลความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก และส่วนที่ 3 ข้อมูลพฤติกรรมการป้องกันโรค ไข้หวัดนก โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาของแบบ สัมภาษณ์เท่ากับ 0.8 หลังจากปรับแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ ได้นำเครื่องมือไปทดสอบ หาค่าความเชื่อมั่นกับคณงานในฟาร์มเลี้ยงไก่ จำนวน 16 คน โดยส่วนของความรู้คำนวนโดยใช้ สูตรของคูเดอร์ริชาร์ดสัน 20 (Kuder-Richardson 20) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8 และ ส่วนของ พฤติกรรมคำนวนโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.7 และได้นำไปรวบรวมข้อมูลในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2548 จากกลุ่มตัวอย่าง 92 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ และหา ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกและพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก

โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงอันดับแบบสเปียร์แมน (Spearman's Rank correlation coefficient)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงร้อยละ 56.5 เพศชายร้อยละ 43.5 มีอายุระหว่าง 31-45 ปี ร้อยละ 41.3 อายุโดยเฉลี่ย 42 ปี เชื้อชาติไทย ร้อยละ 89.1 การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 68.4 โดยกลุ่มตัวอย่างทำงานในฟาร์มที่ตั้งอยู่อำเภอสันทราย ร้อยละ 37.0 เป็นฟาร์มไก่ไข่ ร้อยละ 60.9 และฟาร์มไก่เนื้อ ร้อยละ 39.1 โดยส่วนใหญ่มีระยะเวลาทำงานในฟาร์ม ระหว่าง 1 ถึง 5 ปี ร้อยละ 44.6 โดยทำงานในฟาร์มเฉลี่ยเท่ากับ 7 ปี พบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ได้เลี้ยงสัตว์ปีกอื่นที่บ้าน ร้อยละ 90.2 ส่วนในกลุ่มที่มีการเลี้ยงสัตว์ปีกนอกเหนือจากการเลี้ยงไก่ในฟาร์ม ร้อยละ 9.8 โดยเลี้ยงไก่พื้นเมือง ร้อยละ 88.9

สำหรับการได้รับความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยได้รับความรู้ ร้อยละ 85.9 โดยได้รับความรู้จากโทรทัศน์มากที่สุด ร้อยละ 53.3 ส่วนการติดตามการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก พบว่าส่วนใหญ่มีการติดตามการแพร่ระบาด ร้อยละ 65.2 โดยแหล่งที่ได้ติดตามการแพร่ระบาดมากที่สุดคือทางโทรทัศน์ ร้อยละ 59.8

สำหรับในด้านการจัดการฟาร์มนั้นพบว่าฟาร์มที่กลุ่มตัวอย่างทำงานนั้นมีการบันทึกการเข้าออกฟาร์ม ร้อยละ 85.9 และทุกฟาร์มมีบริเวณสำหรับการทำลายซากไก่ โดยผู้ที่ทำลายซากไก่นั้นส่วนใหญ่เป็นคนงาน ร้อยละ 48.9 ส่วนการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อเมื่อมีการผ่านเข้าและออกฟาร์มนั้นพบว่า มีการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อกับคนที่ผ่านเข้าและออกโรงเรือน ร้อยละ 96.7 และมีการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อกับรถที่ผ่านเข้าออกฟาร์ม ร้อยละ 98.9

สำหรับการทราบถึงการควบคุมเมื่อมีการระบาดของโรคไข้หวัดนกพบว่า ฟาร์มที่กลุ่มตัวอย่างทำงานนั้นไม่เคยอยู่ในเขตควบคุม ร้อยละ 68.3 และเคยได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้หวัดนก ร้อยละ 72.8

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้หวัดนก พบว่าความรู้เกี่ยวกับไข้หวัดนกโดยรวมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 52.2 โดยมีความรู้เกี่ยวกับสาเหตุแหล่งรังโรคและวิธีการติดต่อ และความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนกอยู่ในระดับดี ร้อยละ 53.3 และ 95.7 ตามลำดับ ส่วนความรู้เกี่ยวกับอาการแสดงโรคไข้หวัดนกในคนและในสัตว์อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 38.0

สำหรับพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้หวัดนกโดยรวมนั้นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 80.4 โดยมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการป้องกันตนเองและพฤติกรรมเกี่ยวกับการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกอยู่ในระดับดี ร้อยละ 76.1 และ 79.3 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้หวัดนก จากการศึกษาพบว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยความรู้เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้หวัดนกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r_s = 0.20, p < 0.05$) โดยมีระดับความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงความรู้ และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก รวมทั้งหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกของคณงานฟาร์มเลี้ยงไก่ ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้ศึกษาได้นำผลการวิเคราะห์มาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก
2. พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก
3. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก

ความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก

ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุ แหล่งรังโรคและวิธีการติดต่อโรคไข้หวัดนก (ตาราง 10) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ถูกต้องมากในเรื่องพาหะนำโรค คือ สัตว์ต่างๆ เช่น นก เป็ด หนู สามารถเป็นพาหะนำโรคไข้หวัดนกได้ โดยตอบถูกต้อง ร้อยละ 96.7 และคนสามารถเป็นพาหะนำโรคไข้หวัดนกได้ ร้อยละ 95.7 ซึ่งถือว่าสอดคล้องกับมาตรการสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกเพื่อการป้องกันโรคไข้หวัดนก (กรมปศุสัตว์, มปป.) ที่เน้นให้เกษตรกรต้องป้องกันโรคไข้หวัดนกไม่ให้เข้าสู่ฟาร์ม โดยการห้ามไม่ให้ยานพาหนะเข้ามาในฟาร์มโดยไม่จำเป็น การเข้าออกฟาร์มต้องผ่านวิธีการฆ่าเชื้อทุกครั้ง ห้ามไม่ให้บุคคลภายนอกเข้าออกฟาร์มโดยไม่จำเป็น และต้องมีการกำจัดเศษอาหารเพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์ เช่น นก หนู เข้ามาสู่ฟาร์ม นอกจากนี้พบว่าการกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ที่ถูกต้องมากในเรื่องคนที่เสี่ยงต่อการติดโรคไข้หวัดนก เช่น คนเลี้ยงไก่ โดยตอบถูกต้องร้อยละ 95.7 ซึ่งคณงานในฟาร์มถือว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีการสัมผัสกับเชื้อไข้หวัดนกโดยตรง เนื่องจากในการทำงานต้องสัมผัสกับสัตว์ที่เป็นแหล่งรังโรค นั่นคือต้องสัมผัสกับไก่ที่ป่วย และเป็นผู้ที่เก็บและทำลายซากไก่ที่ตาย (www.cctls.org, 20 พฤษภาคม 2548) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า คณงานเป็นผู้ที่

ทำลายซากไก่ ร้อยละ 48.9 และทั้งคนงานและเจ้าของฟาร์มเป็นผู้ที่ทำลายซากไก่ ร้อยละ 34.8 (ตาราง 6)

พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ถูกต้องน้อย ในเรื่องเชื้อไข้หวัดนกทำให้เฉพาะสัตว์ปีกเท่านั้นที่เกิดโรคไข้หวัดนก โดยตอบถูกต้องร้อยละ 32.6 การสัมผัสโดนน้ำลาย น้ำตาและอุจจาระของไก่ที่ป่วยด้วยไข้หวัดนก สามารถทำให้ติดโรคไข้หวัดนกได้ ร้อยละ 53.3 และเชื้อไข้หวัดนกเกิดจากเชื้อไข้หวัดใหญ่ชนิดหนึ่ง ร้อยละ 60.9 ทั้งนี้อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 68.4 (ตาราง 1) จึงอาจทำให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวมีอยู่น้อย ดังที่ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520) กล่าวว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งเพียงแต่จำได้ นึกได้ ไม่ต้องใช้กระบวนการที่ซับซ้อน เป็นการพัฒนาขั้นต่ำสุด เพียงแต่รู้หรือจำในเรื่องต่างๆ โดยการนึกหรือมองเห็น แต่ความรู้ในส่วนของอาการเกิดโรคและชนิดของเชื้อที่ทำให้เกิดโรคไข้หวัดนก เป็นความรู้ในระดับความเข้าใจและการนำไปใช้ ตามระดับความรู้ของบลูม (Bloom, 1971) และผู้ที่สามารถให้ความรู้ในด้านการติดต่อของโรค คือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข แต่พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพียงร้อยละ 33.7 จึงอาจทำให้มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวมีน้อย

ความรู้เกี่ยวกับอาการแสดงในคนและในสัตว์ (ตารางที่ 11) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ที่ถูกต้องมากในเรื่องไข้หวัดนกอาจทำให้ไก่บางตัวไม่มีอาการ แต่จะพบว่าไก่ตายเป็นจำนวนมาก โดยตอบถูกต้องร้อยละ 94.6 และคนที่มึนร่างกายอ่อนแอและติดเชื้อไข้หวัดนกสามารถเสียชีวิตได้ ร้อยละ 92.4 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานี้ ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างเคยได้รับความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก ถึงร้อยละ 85.9 (ตาราง 4) โดยเป็นการได้รับความรู้ผ่านทางประชาสัมพันธ์จากสื่อ โดยทราบจากโทรทัศน์มากที่สุด ร้อยละ 53.3 (ตาราง 4) ซึ่งข่าวสารจากโทรทัศน์มักจะเป็นการสื่อถึงการตายของไก่หรือสัตว์ปีกเมื่อมีการติดเชื้อมากจากการระบาดของโรคไข้หวัดนก รวมทั้งยังเป็นข่าวเกี่ยวกับการป่วยและการเสียชีวิตของผู้ที่ติดเชื้อมด้วยไข้หวัดนก โดยกลุ่มที่ป่วยและตายในประเทศไทย พบว่าเป็นกลุ่มเด็ก ที่มีอายุเฉลี่ยคือ 10 ปี (เสาวพัตร์ อินจ้อย, 2547) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีภูมิคุ้มกันต่อโรคน้อย จึงอาจทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในเรื่องดังกล่าวมาก

พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ถูกต้องน้อย ในเรื่องอาการแสดงของคนที่เป็นไข้หวัดนก โดยตอบถูกต้องร้อยละ 48.9 และอาการแสดงทางระบบทางเดินหายใจของไก่ที่ป่วยด้วยโรคไข้หวัดนก ร้อยละ 64.1 สอดคล้องกับงานวิจัยของวิไล ตนะกุล (2547) ที่สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคไข้หวัดนก พบว่าความรู้เกี่ยวกับอาการของคนและสัตว์ที่ติดเชื้อไข้หวัดนก มีค่าเฉลี่ยของคะแนนต่ำสุด โดยจากการศึกษารั้งนี้ แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะได้รับทราบข้อมูลความรู้จากโทรทัศน์มากที่สุด แต่การประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์ไม่ได้เน้นถึง

รายละเอียดของโรค หรืออาการแสดงของโรคในคนและในสัตว์ ดังเช่นจากงานวิจัยของรหันแดงจวง (2536 , อ้างใน ชนุตรา อธิชธรรมวินิจ, 2538) ที่พบว่าการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโรคเอดส์จากสื่อโทรทัศน์ ส่วนใหญ่เป็นสื่อทางเดียว ไม่สามารถให้ข้อมูลที่ละเอียด มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและรายละเอียด โดยเฉพาะประชาชนที่มีการศึกษาไม่สูง จะรับรู้ต่ำกว่าประชาชนที่มีการศึกษาสูง จึงอาจทำให้คนงานมีความรู้ในเรื่องรายละเอียดของอาการแสดงของคนและสัตว์ที่ป่วยด้วยโรคไข้หวัดนก

ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนก (ตาราง 12) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ที่ถูกต้องมากในเรื่องการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อเมื่อผ่านเข้าออกฟาร์ม การใช้น้ำยาฆ่าเชื้อกับภาชนะที่ใช้ในฟาร์ม การกำจัดซากไก่โดยการเผาและการฝัง และการสัมผัสกับไก่ที่สงสัยว่าป่วยหรือตายด้วยไข้หวัดนกต้องสวมถุงมือ หน้ากากอนามัยทุกครั้ง โดยตอบถูกต้องร้อยละ 100.0 เท่ากัน ทั้งนี้เนื่องจากฟาร์มที่ทำการเก็บข้อมูลครั้งนี้ทุกฟาร์มเป็นฟาร์มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานจากกรมปศุสัตว์ ซึ่งตามมาตรฐานต้องมีการจัดการฟาร์มทั้งทางด้านสุขอนามัยสัตว์และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (คณรัตน์ หรินทรานนท์, 2546) ทำให้ต้องมีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าว และพบว่าทุกฟาร์มมีบริเวณสำหรับการทำลายซากไก่ (ตาราง 6) มีการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อกับคนที่ผ่านเข้าออกโรงเรือน ร้อยละ 96.7 และ มีการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อกับรถที่ผ่านเข้าออกฟาร์ม ร้อยละ 98.9 (ตาราง 7) นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างเคยได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้หวัดนก ร้อยละ 72.8 (ตาราง 8) และได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ร้อยละ 47.8 (ตาราง 4) ซึ่งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการป้องกันและการควบคุมโรคในฟาร์ม จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในเรื่องดังกล่าว

พบว่ากลุ่มตัวอย่างยังมีความรู้ถูกต้องน้อย คือในเรื่องการไม่เคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกพื้นที่ เมื่อเกิดการระบาดของโรคไข้หวัดนก โดยตอบถูกต้อง ร้อยละ 79.3 ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของวิไล ตนะกุล (2547) ที่พบว่าประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับความร่วมมือในการทำลายสัตว์ปีกโดยไม่ปกปิด หรือเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกออกนอกชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ยความรู้มาก ทั้งนี้เนื่องจากฟาร์มที่กลุ่มตัวอย่างทำงานไม่เคยอยู่ในเขตควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก ร้อยละ 68.3 (ตาราง 8) ซึ่งตามมาตรการควบคุมและการกำจัดโรคไข้หวัดนก ในส่วนการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์นั้น ได้มีมาตรการห้ามเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก เคลื่อนย้ายสัตว์ในพื้นที่ที่มีการระบาด เพื่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค (ธีรศักดิ์ ชักนำ, 2547) จึงอาจทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในเรื่องการปฏิบัติตามมาตรการการควบคุมการเคลื่อนย้ายดังกล่าว

พฤติกรรมกำรป้องกันโรคไข้หวัดนก

พฤติกรรมกำรป้องกันตนเองจากโรคไข้หวัดนก (ตาราง 14) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมที่ถูกต้องสูงในเรื่องการไม่รับประทานอาหารบริเวณฟาร์มไก่ โดยปฏิบัติทุกครั้งร้อยละ 100.0 และการรับประทานอาหารที่ปรุงจากเนื้อไก่ที่สุก ร้อยละ 92.4 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไล ตนะกุล (2547) ที่พบว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจถึงการรับประทานอาหารที่ทำจากไก่หรือไข่ที่สุกแล้ว การที่คนงานมีพฤติกรรมดังกล่าว อาจเนื่องมาจากการประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลในการรณรงค์ให้ประชาชนรับประทานไก่และไข่ โดยต้องนำมาปรุงให้สุกก่อนการรับประทาน ซึ่งช่วงที่มีการระบาดของโรคไข้หวัดนก ได้มีการประชาสัมพันธ์อย่างมาก โดยเฉพาะทางโทรทัศน์ ดังจะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างได้ติดตามความรู้จากโทรทัศน์ ร้อยละ 53.3 (ตาราง 4) จึงทำให้มีพฤติกรรมกำรป้องกันตนเองในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตัว ก่อนและหลัง ได้ยินข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกของปราบดา ประภาศิริ (http://epid.moph.go.th/invest/Avian11_oct_47.html, 5 เมษายน 2548) ที่ศึกษาเรื่องความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตัว ก่อนและหลัง ได้ยินข่าวเกี่ยวกับไข้หวัดนก และพบว่าหลังจากการรณรงค์ให้สุศึกษาทางสื่อโดยกระทรวงสาธารณสุขแล้ว กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 58.5 ระบุว่าได้ปรุงอาหารจากไก่ หรือสัตว์ปีกที่สุกแล้ว

พบว่ากลุ่มตัวอย่างยังมีพฤติกรรมกำรป้องกันตนเองที่ถูกต้องน้อย คือการใช้มือเปล่าจับไก่ที่ป่วยหรือตาย ทั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยปฏิบัติเลยเพียงร้อยละ 13.0 ซึ่งพฤติกรรมกำรสัมผัสกับสัตว์ที่ป่วยหรือตายโดยตรงถือว่ามีความสำคัญ เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่อการติดโรคไข้หวัดนกสูง ดังงานวิจัยของดารินทร์ อารีย์โชคชัย และคณะ (<http://epid.moph.go.th/>, วันที่ 30 พฤษภาคม 2548) ที่ศึกษาเรื่องการสอบสวนการระบาดของโรคไข้หวัดนกในคน ประเทศไทย พ.ศ. 2547 พบว่าปัจจัยเสี่ยงต่อการป่วยด้วยโรคไข้หวัดนกสายพันธุ์ H5N1 มากที่สุดคือ การสัมผัสสัตว์ปีกที่ตายผิดปกติโดยตรง (OR 29.0; 95% CI 2.7 – 308.2) และจากข้อมูลในส่วนความรู้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ที่ถูกต้องน้อยในเรื่องความเสี่ยงต่อการติดโรคจากการสัมผัสสารคัดหลั่ง โดยกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ว่าการสัมผัสกับน้ำลาย น้ำตาและอุจจาระของไก่ที่ป่วย สามารถทำให้ป่วยด้วยโรคไข้หวัดนกได้ โดยตอบถูกต้องเพียง ร้อยละ 53.3 (ตาราง 10) ซึ่งถือว่ามีความสำคัญมากในด้านการแพร่ระบาดของโรค เพราะพฤติกรรมดังกล่าวมีความเสี่ยงสูงต่อการติดโรคไข้หวัดนก นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างยังมีประสบการณ์การทำงานที่นาน โดยมียุคเฉลี่ยระยะเวลาที่ทำงานคือ 7 ปี (ตาราง 2) จึงอาจทำให้มีความเคยชินต่อพฤติกรรม ที่ได้เคยทำมานานก่อนที่จะมีการระบาดของโรคไข้หวัดนก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปราบดา ประภาศิริ

(http://epid.moph.go.th/invest/Avian11_oct_47.html, 5 เมษายน 2548) ที่พบว่าประชาชนยังมีความเคยชินต่อการปฏิบัติตัวแบบเดิมอยู่ จึงทำให้ไม่พบการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันตนเองจากโรคไข้หวัดนกอย่างชัดเจน

พฤติกรรมกำรป้องกันในเรื่องควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก (ตาราง 15)
พบว่ามึพฤติกรรมกำรป้องกันโรคไข้หวัดนกที่ปฏิบัติถูกต้องสูงคือ กำรล้างภษษณะที่ใช้งับไก่อ่อน นำเข้าฟาร์ม ร้อยละ 100.0 กำรทำลยไก่ที่ตยด้วยกำรเผาหรือฝง ร้อยละ 98.9 กำรกำจัดหรือป้องกัน สัตว์พาหะที่อจเป็นต้นนำเชื้อ เช่น นก หนู ไม่ให้เข้ามาในโรงเรือน ร้อยละ 94.6 ทั้งนี้เนื่องจก ฟาร์มที่กลุ่มตัวอย่างทำงนได้ผ่นกำรรับรองมตรฐนจกกรมปศุสัตว์ จึงมึกำรจัดกำรฟาร์มและ กำรจัดกำรด้นสุขภษสัตว์คมมตรฐนกำรป้องกันควบคุมและกำจัดโรคในฟาร์ม ซึ่งกำรทำลย ชกไก่ ต้องมึบริเวณเฉพาะสำหรับกำรทำลยชกไก่ และต้องมึระบบป้องกันและกำจัดสัตว์ที่เป็น พาหะนำโรค (คณรัตน์ หรินทรนถ, 2546) นอกจกนั้นกลุ่มตัวอย่างเคยได้รับค้แนะนำ เกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้หวัดนกในช่วงที่มีกำรระบาดของโรค ถึงร้อยละ 72.8 (ตาราง 8) และกลุ่มตัวอย่างมึความรู้เกี่ยวกับกำรป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนกในระดับดี ร้อยละ 95.7 (ตาราง 9) จึงอจส่งผลให้มีพฤติกรรมกำรป้องกันโรคไข้หวัดนกในเรื่องดังกล่าวถูกต้อง

พบว่ากลุ่มตัวอย่างมึพฤติกรรมกำรป้องกันที่ถูกต้องน้อยในเรื่อง กำรอาบน้ำก่อนเข้าไป ทำงนในโรงเรือน โดยมึกำรปฏิบัติทุกครั้ง เพียงร้อยละ 8.7 กำรอาบน้ำเมื่อเสร็จจกกำรทำงน ร้อยละ 28.3 และเมื่อออกจกโรงเรือนยังสวมชุดที่ใช้งในโรงเรือนอยู่ ร้อยละ 30.4 ซึ่งตมแนวทง ในกำรปฏิบัติเพื่อกำรควบคุมโรคอย่างเคร่งครัดนั้น มึแนวทงที่ผู้เลี้ยงสัตว์ปีกต้องอาบน้ำชำระ ร่งภษด้วยน้ำและสบู่ให้สะอาด และต้องเปลี่ยนเสื้อผ้าทุกครั้งหลังปฏิบัติงนเสร็จ (สถนวิษกกร ภุมภษสัตว์แพทยศษษรณสุข, 2548) เนื่องจกกำรระบาดของโรคไข้หวัดนกนั้นพบว่า เชื้อไข้หวัดนกสามารถเข้ามาสู่ฟาร์มได้หลยทงทั้งมกกับคน กับฝุ่นละอองที่ติดมตมตัวหรือ ทงอภษ (http://www.dld.go.th/home/bird_flu/chick3.html, วันที่ 27 เมษายน 2548) ทั้งนี้กลุ่ม ตัวอย่างอจถือว่ามีกำรจุ่มเท้าด้วยน้ำขม้เชื้อเมื่อผ่นเข้าออกจกโรงเรือนแล้ว จึงไม่เห็น คมมสำคัญของกำรปฏิบัติดังกล่าว และอีกประเด็นหนึ่งสำหรับกำรควบคุมการแพร่ระบาดของ โรคไข้หวัดนก คือผู้ที่เลี้ยงไก่ในฟาร์มควรหลีกเลี่ยงการเลี้ยงสัตว์ปีกอื่น แต่จกกำรศึษษพบว่า กลุ่มตัวอย่างมึกำรเลี้ยงสัตว์ปีกที่บ้านนอกจกกำรเลี้ยงไก่ในฟาร์ม ร้อยละ 9.8 โดยเป็นไก่พื้นเมือง ร้อยละ 8.7 (ตาราง 3) ซึ่งถือว่ามีค้สำคัญในแง่กำรควบคุมการแพร่ระบาดของโรค เนื่องจกกำร เลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นกำรเลี้ยงแบบปล่อยตมธรรมชาติ จึงมึโอกษที่จะนำเชื้อไข้หวัดนกติดเข้าสู่ สัตว์ปีกในฟาร์มได้ ดังนั้นหกคนงนไม่มึกำรอาบน้ำชำระร่งภษก่อนเข้าสู่ฟาร์ม หรือไม่เปลี่ยน

เสื้อผ้าเมื่อเสร็จจากการทำงานที่ฟาร์ม ก็สามารถนำโรคไข้หวัดนกเข้าสู่ฟาร์ม หรือจากฟาร์มแพร่ระบาดไปสู่ชุมชนได้

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก

จากการศึกษาพบว่าความรู้เกี่ยวกับไข้หวัดนกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r_s = 0.20, p < 0.05$) โดยมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ จากผลการศึกษาพบว่า ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับดี ร้อยละ 52.2 (ตาราง 9) และพฤติกรรมการป้องกันโรคโดยรวมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 80.4 (ตาราง 13) อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาการทำงานในฟาร์มเฉลี่ยคือ 7 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยมีการระบาดของโรคไข้หวัดนกคือปลายปี พ.ศ. 2546 ทำให้ได้รับข่าวสารและความรู้จากการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกโดยเฉพาะในเรื่องการป้องกันโรคไข้หวัดนก จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนก ในระดับดีถึงร้อยละ 95.7 (ตาราง 9) และพบว่ากลุ่มตัวอย่างเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกถึงร้อยละ 85.9 โดยได้รับความรู้จากโทรทัศน์ ร้อยละ 53.3 ซึ่งเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาไข้หวัดนก เพื่อการพัฒนาการจัดการระบบปศุสัตว์ที่ปลอดโรค โดยการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก (คณะกรรมการพิจารณาแก้ไขสถานการณ์โรคไข้หวัดนก, 2548) และสอดคล้องกับการศึกษาของวินิดา ชนวนางกูร (2538) ที่ศึกษาถึงการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงมีครรภ์ที่มาฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พบว่าพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ มีความสัมพันธ์กับความรู้และความถี่ในการเปิดรับข่าวสารโรคเอดส์ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างยังได้รับความรู้จากทางเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ร้อยละ 47.8 และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 33.7 (ตาราง 4) ถึงแม้ว่าคนงานจะไม่ได้รับการอบรมจากทางกรมปศุสัตว์โดยตรงเหมือนผู้ประกอบการ แต่ฟาร์มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานจะมีการตรวจเยี่ยมฟาร์มทุก 6 เดือนโดยเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำพื้นที่จะมีการให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ ตามมาตรการการป้องกันและควบคุมโรคเมื่อเกิดการระบาดของโรคไข้หวัดนก รวมทั้งจะมีการให้สุขศึกษาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อทุกชนิด และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขต้องออกเยี่ยมบ้านทุกหลังคาเรือน (http://thaigcd.ddc.moph.go.th/Bird_flu_brif_12072004.html, 20 เมษายน 2548)

แต่จากการศึกษาพบว่าความรู้และพฤติกรรมมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ อาจเนื่องจากเมื่อพิจารณาความรู้ในแต่ละด้านแล้วพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับสาเหตุ แหล่งรังโรค และ

วิธีการติดต่อที่อยู่ในระดับดี เพียงร้อยละ 53.3 และความรู้เกี่ยวกับอาการแสดงโรคไข้หวัดนกในคนและในสัตว์ อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 38.0 แต่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนก อยู่ในระดับดีถึง ร้อยละ 95.7 จึงทำให้เมื่อมาหาความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกแล้ว ความสัมพันธ์จึงอยู่ในระดับต่ำ เพราะความรู้ของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องสาเหตุแหล่งรังโรค วิธีการติดต่อ และอาการแสดงของโรคไข้หวัดนกนั้น ยังมีความรู้บางส่วนที่ไม่ถูกต้อง ทั้งนี้อาจมีปัจจัยทางด้านการศึกษา ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 68.4 และไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 8.7 (ตาราง 1) จึงอาจทำให้มีผลต่อความรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรค นอกจากนี้การเข้าถึงแหล่งความรู้ของคนงานยังมีอยู่น้อย เช่น การติดตามทางสื่อต่างๆ โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้ทางโทรทัศน์ ร้อยละ 53.3 ทางหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 25.0 และจากวิทยุ ร้อยละ 16.3 และในด้านพฤติกรรมอาจมีปัจจัยทางด้านการเคยชินในการปฏิบัติงาน ทำให้มีบางพฤติกรรมที่ยังไม่ถูกต้อง รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยอยู่ในเขตการระบาดของโรค ร้อยละ 68.3 จึงทำให้ไม่มีประสบการณ์ในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก นอกจากนี้การที่จะเกิดพฤติกรรมใดๆ นั้น ปัจจัยทางด้านความรู้สึกหรือความเชื่ออาจมีผลต่อการเกิดพฤติกรรมในการป้องกันด้วย ดังที่ Bloom (1975) ได้อธิบายว่าพฤติกรรมของมนุษย์ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ ความรู้หรือความคิด (cognitive domain) ซึ่งเป็นตัวเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ได้ ความรู้สึก (affective domain) เป็นความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ และสุดท้ายคือ การปฏิบัติ (psychomotor domain) เป็นพฤติกรรมกระทำของมนุษย์ ดังนั้นความเชื่อจึงอาจเป็นส่วนหนึ่งของการเกิดพฤติกรรม ซึ่งการศึกษานี้ไม่ได้ศึกษาในประเด็นดังกล่าว และในการศึกษานี้ไม่ได้ทำการสังเกตและสัมภาษณ์ ในเรื่องการจัดสถานที่ เช่น ห้องอาบน้ำ ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า และการจัดหาอุปกรณ์ในการป้องกันโรค เช่น ผ้าปิดจมูก ถุงมือ เสื้อคลุม ซึ่งหากเจ้าของสถานประกอบการไม่ได้จัดเตรียมสิ่งเหล่านี้ ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมป้องกันโรคของกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้หวัดนกในคนงานฟาร์มเลี้ยงไก่ ผู้ศึกษาจึงทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าวในโรคเอดส์ เช่น การศึกษาของถ้ำของ หอมกลิ่นเทียน (2542) ที่ศึกษาเรื่องพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ของนักศึกษาสาขาบริหารธุรกิจ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 2 โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร พบว่าความรู้โรคเอดส์และพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ของนักศึกษาสาขาบริหารธุรกิจมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เช่นเดียวกับการศึกษาของมานพ เชื่อมทอง (2542) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคเอดส์กับพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ของลูกเรือประมงในจังหวัด

ชลบุรี พบว่าการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโรคเอดส์จากสื่อต่างๆมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

โดยสรุปแล้วจากผลการศึกษานี้ให้เห็นว่า ความรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก ดังนั้นการให้ความรู้แก่คนงาน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกจึงมีความสำคัญ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการป้องกันโรคที่ดีและถูกต้อง ดังที่ Bloom (1975) ได้กล่าวไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใดๆนั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และจะเป็นพฤติกรรมสุขภาพอนามัยที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. ควรมีการให้ความรู้แก่คนงานในฟาร์มเลี้ยงไก่ โดยเฉพาะในเรื่องการสังเกตอาการของตนเองและของไก่ในฟาร์ม เนื่องจากคนงานยังพรัองความรู้ในส่วนของอาการแสดงของคนและสัตว์ที่ป่วยด้วยโรคไข้หวัดนก ซึ่งถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเฝ้าระวังและการควบคุมโรคไข้หวัดนก
2. ควรมีการอบรมการปฏิบัติตัวเพื่อการป้องกันตนเองและป้องกันควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก เพื่อสร้างความตระหนักแก่คนงาน และให้ความสำคัญของการใช้อุปกรณ์ในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ เช่น การไม่สัมผัสไก่ด้วยมือเปล่า การใช้หน้ากากอนามัยอย่างถูกต้อง การอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้า และการทำความสะอาดรองเท้าก่อนเข้าและออกจากโรงเรือน เพื่อให้คนงานมีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องทุกครั้ง เพื่อลดภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้หวัดนก
3. ควรมีสื่อที่เข้าถึงกลุ่มคนงานอย่างครอบคลุม โดยควรเป็นสื่อในหลายรูปแบบ ทั้งนี้เพราะการเสนอข่าวสารของสื่อในแต่ละแบบอาจยังไม่ครอบคลุมทั้งเนื้อหา และกลุ่มเป้าหมาย จึงควรมีสื่อที่เน้นความรู้และการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดนกอย่างชัดเจนและครอบคลุมในกลุ่มคนงานฟาร์มเลี้ยงไก่
4. หน่วยงานที่รับผิดชอบในการป้องกันและควบคุมโรค เช่น เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ควรหาแนวทางและวิธีการในการให้ความรู้ และการเพิ่มความตระหนักแก่คนงาน รวมทั้งควรรหาวิธีการในการให้เจ้าของสถานประกอบการถ่ายทอดความรู้แก่คนงานในฟาร์ม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสาเหตุหรืออุปสรรคที่ทำให้คนงานไม่ปฏิบัติตัวเพื่อการป้องกันโรคไข้หวัดนกของคนงาน เพื่อนำผลการศึกษามาแก้ไข และส่งเสริมให้คนงานมีการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้หวัดนกที่ถูกต้อง
2. ควรศึกษาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกในกลุ่มคนงานที่ทำงานในฟาร์มในจังหวัดต่างๆ เพื่อที่จะนำมาเป็นแนวทางในการปรับแนวทางในการให้ความรู้และการอบรมแก่คนงานในฟาร์ม
3. ควรทำการศึกษาในเรื่องความรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกในกลุ่มประชาชนที่มีการเลี้ยงไก่ตามบ้าน ที่ไม่ใช่การเลี้ยงไก่ในเชิงการค้า เพื่อวางมาตรการการป้องกันโรคให้ครอบคลุม ในกลุ่มเสี่ยงต่อไป